

Rolnummer 2306
Arrest nr. 56/2003 van 14 mei 2003

A R R E S T

In zake : het beroep tot gedeeltelijke vernietiging van de artikelen 2, 3 en 5 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 7 juni 2001 betreffende de sociale voordelen, ingesteld door S. Cauwe en anderen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en A. Arts, en de rechters L. François, P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman et E. Derycke, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van het beroep en rechtspleging

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 21 december 2001 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 24 december 2001, hebben S. Cauwe, wonende te 4450 Juprelle, chaussée de Tongres 409, A. Delvaux en zijn echtgenote, wonende te 4530 Villers-le-Bouillet, rue Belle-Vue 77, P. Desneux, wonende te 4450 Juprelle, rue des Pinsons 52, M.-F. Goulard, wonende te 4450 Juprelle, rue de Straal 31, P. Jacques, wonende te 4530 Villers-le-Bouillet, Thier du Moulin 14, B. Léonard, wonende te 4680 Oupeye, rue Petit Aaz 11, A. Peters, wonende te 4682 Oupeye, rue de Haccourt 50, V. Rousseau, wonende te 4451 Juprelle, rue des Pinsons 54, C. Stollenwerk en M. Lepot, wonende te 4690 Bitsingen, rue du Moulin 22, M. Vanbrabant, wonende te 4680 Oupeye, rue Willy Brandt 8, de v.z.w. Comité de l'Ecole libre subventionnée primaire et gardienne, met maatschappelijke zetel te 4451 Juprelle, rue du Pairoux 2, de v.z.w. Comité scolaire - Ecole Saint-Martin Villers-le-Bouillet, met maatschappelijke zetel te 4530 Villers-le-Bouillet, rue Neuve 8, en de v.z.w. Secrétariat général de l'enseignement catholique (SEGEC), met maatschappelijke zetel te 1040 Brussel, Guimardstraat 1, beroep tot vernietiging ingesteld van de volgende bepalingen van het decreet van de Franse Gemeenschap van 7 juni 2001 betreffende de sociale voordelen (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 26 juni 2001; *erratum*, *Belgisch Staatsblad* van 12 september 2001) :

het woord « enkel » in artikel 2, de woorden « één uur vóór de aanvang van de lessen en één uur na het einde ervan » in artikel 2, 3°, de woorden « als het zwembad, dat bezocht wordt tijdens de schooluren, niet op het grondgebied van de gemeente ligt » in artikel 2, 7°, artikel 3, tweede en vierde lid, en de woorden « mogen [...] maken » in artikel 5, § 2.

Memories zijn ingediend door :

- de Franse Gemeenschapsregering;
- de Vlaamse Regering.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- de verzoekende partijen;
- de Vlaamse Regering.

Op de openbare terechtzitting van 6 november 2002 :

- zijn verschenen :

. Mr. F. Tulkens, advocaat bij de balie te Brussel, tevens *loco* Mr. P. Gérard, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor de verzoekende partijen;

. Mr. S. Depré, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Franse Gemeenschapsregering;

. Mr. R. Rombaut, advocaat bij de balie te Antwerpen, voor de Vlaamse Regering;

- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Moerman en E. De Groot verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De voorschriften van de bijzondere wet op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden in acht genomen.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van het belang om in rechte te treden

Standpunt van de verzoekende partijen

A.1.1. De verzoekende partijen verantwoorden in de eerste plaats hun belang om in rechte te treden tegen het bestreden decreet.

Sommige verzoekers treden op als ouders van kinderen die onderwijs volgen in de gesubsidieerde vrije basis- en kleuterschool te Juprelle, een gemeente die vrijwillig aan die school een aantal prestaties toekent die in de omzendbrieven en in de rechtspraak maar niet in het aangevochten decreet als sociale voordelen worden aangemerkt. Die partijen verantwoorden hun belang om in rechte te treden door het feit dat krachtens het aangevochten decreet de gemeente Juprelle niet langer die sociale voordelen kan toekennen.

Andere verzoekers zijn ouders van kinderen die onderwijs volgen in een gesubsidieerde vrije school te Villers-le-Bouillet. Zij voeren het feit aan dat bij vonnis van 18 oktober 2001 de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei een aantal prestaties als sociale voordelen heeft aangemerkt terwijl die niet meer als dusdanig werden aangemerkt in het bestreden decreet. Hun belang om in rechte te treden is gebaseerd op het feit dat zij het risico lopen dat hun die sociale voordelen worden onttrokken.

Twee v.z.w.'s, namelijk de comités van beide scholen, zijn eveneens verzoekende partijen. Die partijen voeren hetzelfde belang aan.

De laatste verzoekende partij is de v.z.w. Secrétariat général de l'enseignement catholique, die als doel heeft diensten in te richten die noodzakelijk worden geacht voor de pedagogische, administratieve en planologische coördinatie voor de verschillende niveaus en de psycho-medisch-sociale centra van het Franstalige en Duitstalige katholieke onderwijs in België. Zij voert haar belang aan om in rechte te treden tegen het decreet waarin het aantal prestaties die als sociale voordelen kunnen worden verleend aan de gesubsidieerde vrije scholen die gewoon en/of buitengewoon basis- en/of secundair onderwijs inrichten, wordt verminderd.

Alle verzoekende partijen voeren ter staving van hun belang het feit aan dat afbreuk wordt gedaan aan de vrijheid van onderwijs van de ouders, aan het beginsel van gelijkheid inzake sociale voordelen en aan de bevoegdheidsverdeling tussen de wetgevende en uitvoerende macht.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.1.2. De Franse Gemeenschapsregering betwist in de eerste plaats het belang van de ouders van leerlingen die onderwijs volgen in een vrije school te Juprelle omdat niet op basis van enig stuk kan worden bevestigd dat die school daadwerkelijk de aangevoerde sociale voordelen verleent.

De Regering merkt vervolgens op dat het feit dat een sociaal voordeel niet uitdrukkelijk op de lijst van de sociale voordelen wordt vermeld, niet betekent dat de gemeente het niet langer zal mogen toekennen. Zij voert

hieromtrent artikel 2, 10°, van het bestreden decreet aan alsmede de parlementaire voorbereiding van dat artikel die aantoonde dat men de huidige situaties wenste te handhaven. De partij citeert verder het antwoord van de Minister van Secundair en Buitengewoon Onderwijs op een schriftelijke vraag en een omzendbrief van 19 februari 2002 om te betogen dat de gemeenten die zulks wensen aan de scholen van het gesubsidieerde vrije net de huidige voordelen mogen blijven toekennen, ook al zijn die voordelen niet uitdrukkelijk opgenomen in de lijst van artikel 2 van het bestreden decreet. Daartoe is het voldoende dat zij subsidies toekennen aan groeperingen, verenigingen of instellingen (bijvoorbeeld v.z.w.'s) die sociale bijstand verlenen ten gunste van leerlingen van de door hen ingerichte scholen. Alsdan zullen zij verplicht zijn hetzelfde te doen voor de leerlingen die onderwijs volgen in de scholen van het gesubsidieerde vrije net die op hun grondgebied zijn gelegen.

Die argumentering maakt het de Franse Gemeenschapsregering eveneens mogelijk het belang van de ouders van de leerlingen van de gesubsidieerde vrije school te Villers-le-Bouillet om in rechte te treden te betwisten. De partij merkt verder op dat artikel 2, 8°, van het bestreden decreet, de parlementaire voorbereiding van die bepaling en de voormelde ministeriële omzendbrief een gemeente die gebouwen bezit die zij ter beschikking stelt van haar scholen voor de huisvesting van sneeuw- of avonturenklassen verplichten om die open te stellen voor de vrije scholen die daartoe een aanvraag indienen. De verzoekers doen dus onterecht gelden dat de voordelen die hun thans worden toegekend in de toekomst voor hen zouden wegvallen. De verzoekers suggereren overigens niet dat sinds de inwerkingtreding van het bestreden decreet de sociale voordelen concreet en daadwerkelijk zouden zijn wegefallen.

Aangezien het decreet geen ongunstige weerslag heeft op de situatie van de verzoekers, doen zij niet blijken van het belang om in rechte te treden.

De Franse Gemeenschapsregering doet tevens gelden dat die twee categorieën van verzoekers niet rechtstreeks betrokken zijn bij het bestreden decreet omdat zij niet de adressaten ervan zijn. Het zijn de inrichtende machten en de scholen die rechtstreeks worden geraakt. De arresten nr. 35/98 van 1 april 1998 en nr. 109/98 van 4 november 1998 van het Arbitragehof worden aangevoerd ter staving van die stelling.

De Franse Gemeenschapsregering betwist bovendien het belang om in rechte te treden van de v.z.w. Comité de l'école libre subventionnée primaire et gardienne en de v.z.w. Comité scolaire de l'école Saint-Martin Villers-le-Bouillet omdat zij niet de minste toelichting verschaffen bij de redenen waarom hun maatschappelijk doel door de bestreden bepalingen zou zijn geraakt.

De partij doet tevens opmerken dat de eerstgenoemde v.z.w. niet aantoonde dat de beslissing om het beroep in te stellen werd genomen door de raad van bestuur, die als enige gemachtigd is om op te treden, en dat laatstgenoemde niet aantoonde dat aan de formaliteit van de jaarlijkse neerlegging van de ledenlijst op de burgerlijke griffie in 2001 werd voldaan.

De Franse Gemeenschapsregering is ten slotte van oordeel dat de v.z.w. Secrétariat général de l'enseignement catholique niet op voldoende nauwkeurige wijze aantoonde in welk opzicht haar maatschappelijk doel door de bestreden bepalingen wordt geraakt. Bij gebrek aan bijkomende toelichtingen zou zij geen belang hebben bij dit beroep.

De vervulling van de formaliteit van de jaarlijkse neerlegging van de ledenlijst op de burgerlijke griffie in 2001 werd evenmin aangetoond.

De Franse Gemeenschapsregering besluit dat die drie v.z.w.'s niet rechtstreeks worden geraakt door een decreet dat de financiering van de schoolinstellingen regelt.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.1.3. De verzoekende partijen onderstrepen in de eerste plaats dat, volgens de stelling van de tegenpartij, het decreet onaanvechtbaar zou zijn, vermits noch de ouders van leerlingen, noch de inrichtende machten, noch het SEGEC een belang zouden hebben om in rechte te treden.

Wat betreft de ouders van kinderen die onderwijs volgen aan de vrije school te Juprelle, doen de verzoekende partijen gelden dat het belang om in rechte te treden voortvloeit uit het risico om de voordelen te verliezen die als sociaal werden aangemerkt vóór het bestreden decreet en uit de aantasting van het beginsel van

keuzevrijheid van de ouders dat rechtstreeks wordt beïnvloed door de omvang van de sociale voordelen. De arresten nrs. 35/98 en 109/98 van het Hof worden niet relevant geacht omdat het te dezen niet gaat om maatregelen van subsidiëring maar om sociale voordelen die via de overheden worden toegekend ten voordele van de leerlingen en hun ouders. De verzoekende partijen doen gelden dat de prestaties daadwerkelijk worden toegekend zoals blijkt uit de bijgevoegde stukken: het betreft de bosklassen en de ochtend-, middag-, en avondbewaking. De verzoekende partijen doen gelden dat het niet in overeenstemming is met de voortaan geldende regels dat sociale voordelen worden toegekend die niet langer als dusdanig worden beschouwd in het decreet: artikel 33 van het Schoolpact, waarvan het aangevochten decreet afwijkt, is in die zin gewijzigd bij artikel 8, 2°, van het aangevochten decreet. Ten slotte is de door de tegenpartij aan artikel 2, 10°, van het aangevochten decreet verleende interpretatie niet van dien aard dat zij het belang van de verzoekende partijen om in rechte te treden opheft vermits, zij niet tot gevolg heeft dat de lokale overheden ertoe worden verplicht aan de gesubsidieerde vrije instellingen de prestaties toe te kennen die zij verlenen aan de scholen die zij inrichten, wanneer het niet langer gaat om sociale voordelen die als dusdanig worden aangemerkt in het decreet. Zelfs indien men een ruime interpretatie van artikel 2, 10°, in overweging neemt, beperkt dat artikel zich ertoe de lokale overheden een egalitaire behandeling voor te behouden maar verplicht het hen daar niet toe.

Diezelfde overwegingen verantwoorden het belang om in rechte te treden van de ouders wier kinderen ingeschreven zijn in de vrije school van Villers-le-Bouillet. Die ouders zijn bovendien in rechte getreden om het genot van sociale voordelen te verkrijgen en hun vordering is gegrond verklaard bij vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei van 18 oktober 2001. Het bestreden decreet heeft tot gevolg dat het hun situatie wijzigt.

De beide v.z.w.'s die inrichtende machten zijn, hebben bovendien een belang om in rechte te treden vermits zij belang hebben bij de financiering van hun school en hun maatschappelijk doel wordt geraakt telkens wanneer ouders ervoor kiezen hun kinderen in een gesubsidieerde officiële school in te schrijven om reden van de voordelen die door de lokale overheden worden toegekend naast de in de bestreden bepaling vastgestelde lijst.

De partijen onderstrepen verder nog dat de beslissing om het beroep in te dienen wel degelijk is genomen door de raad van bestuur van de eerste v.z.w. en dat de formaliteit van neerlegging van de ledenlijst op de burgerlijke griffie door de tweede v.z.w. wel degelijk is vervuld. Bovendien zijn de nodige stukken ingediend.

De verzoekende partijen zijn ten slotte van oordeel dat het SEGEC tevens doet blijken van het belang om in rechte te treden. Dankzij het bestreden decreet kunnen de gemeenten hun scholen aantrekkelijker maken dan de vrije scholen. Dat raakt het maatschappelijk doel van het SEGEC.

Voor zover dienstig herinneren de partijen eraan dat artikel 74 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 24 juli 1997 « dat de prioritaire taken bepaalt van het basisonderwijs en van het secundair onderwijs en de structuren organiseert die het mogelijk maken ze uit te voeren » vier vertegenwoordigings- en coördinatieorganen van de inrichtende machten erkent, waaronder het SEGEC.

In verband met de formaliteit van de jaarlijkse neerlegging van de ledenlijst, onderstrepen de partijen dat de neerlegging van de ledenlijst ter griffie van de Rechtbank van eerste aanleg niet een jaarlijkse neerlegging van de volledige lijst impliceert. Volgens de wettelijke voorschriften dient enkel voor de wijzigingen die zich hebben voorgedaan in de loop van de periode een formaliteit te worden vervuld. Te dezen is de ledenlijst, aangezien zij geen enkele wijziging heeft ondergaan in 2002, niet opnieuw neergelegd - en moest zij niet opnieuw worden neergelegd - ter griffie van de Rechtbank van eerste aanleg.

Ten aanzien van het eerste middel

Standpunt van de verzoekende partijen

A.2.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11, 23 en 24, §§ 1 en 4, van de Grondwet *junctis* de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsook artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekers verwijten artikel 2 van het bestreden decreet dat het een uitputtende opsomming geeft van de prestaties die sociale voordelen vormen, terwijl artikel 3 van het decreet preciseert dat enkel die voordelen op gelijke wijze moeten worden verleend aan de leerlingen van de gesubsidieerde officiële scholen en de leerlingen

van de gesubsidieerde vrije scholen, terwijl de prestaties die niet wettelijk worden aangemerkt als sociale voordelen niet moeten noch mogen worden toegekend aan de leerlingen van de gesubsidieerde vrije scholen.

In een eerste onderdeel voeren de verzoekers het feit aan dat de vrijheid van onderwijs onder meer voor de ouders het recht impliceert om de schoolinstelling te kiezen die het best beantwoordt aan hun opvoedkundige, godsdienstige of levensbeschouwelijke opvattingen; die vrijheid van keuze bestaat enkel daadwerkelijk wanneer zij niet door financiële overwegingen wordt beïnvloed.

In een tweede onderdeel doen ze gelden dat, vanuit het oogpunt van de sociale voordelen, de vrijheid van onderwijs tot de economische en sociale rechten behoort waaraan een *standstill*-effect wordt toegekend, waarbij het de wetgever verboden is het in een aangelegenheid verkregen beschermingsniveau te verlagen. Doordat in het bestreden decreet een lijst wordt vastgesteld waarin wordt gebroken met de evolutieve opvatting van het begrip sociaal voordeel dat is verankerd in het Schoolpact en doordat een lijst in aanmerking wordt genomen met een beperktere draagwijdte dan die welke in aanmerking werd genomen in de ministeriële omzendbrieven en in de rechtspraak, is het strijdig met het *standstill*-beginsel.

In een derde onderdeel zijn zij van mening dat die teruggang discriminerend is en strijdig met de in de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet verankerde regels van gelijkheid en niet-discriminatie. Het bestreden decreet maakt het mogelijk een gunstigere behandeling toe te kennen aan de leerlingen van de scholen die tot het gesubsidieerd vrij onderwijs behoren. De vaststelling van een gesloten lijst van sociale voordelen schendt het gelijkheidsbeginsel, een beginsel dat het Schoolpact wilde waarborgen. Bovendien beschikken de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële schoolinstellingen zelfs niet langer over de mogelijkheid om de leerlingen van de gesubsidieerde vrije schoolinstellingen andere voordelen toe te kennen dan die waarin is voorzien in het decreet. Een dergelijke inbreuk is onevenredig ten aanzien van het nagestreefde doel, namelijk een grotere rechtszekerheid. Een dergelijke doelstelling kan immers niet de overhand hebben op het grondwettelijke beginsel van gelijkheid. In werkelijkheid dient een gesloten lijst niet zozeer de rechtszekerheid dan wel de belangen van de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële scholen. De maatregel stelt de leerlingen van het vrij onderwijs bloot aan ongelijkheden van behandeling die door geen enkel objectief en redelijk element kunnen worden verantwoord.

De verzoeken partijen vorderen bijgevolg de vernietiging van het woord « enkel » in artikel 2 van het bestreden decreet. Zodoende zullen de sociale voordelen niet enkel meer verwijzen naar de restrictieve lijst maar ook naar andere prestaties die als dusdanig worden aangemerkt wegens het sociale karakter ervan dat op evolutieve wijze wordt beoordeeld.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.2.2. De Franse Gemeenschapsregering merkt in de eerste plaats op dat de verzoekers niet aantonen hoe artikel 2 van het aangevochten decreet de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten alsook artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag zou schenden. Het middel zou in die mate onontvankelijk zijn.

De partij merkt op algemene wijze op dat de Franse Gemeenschap niet kan worden verweten te breken met de werkwijze die de wetgever tot dusver in verband met de omschrijving van de sociale voordelen heeft gevolgd. Het feit dat de vaststelling van een uitputtende lijst van sociale voordelen voordien werd overgelaten aan het oordeel van de rechter en de bestuurlijke praktijk op basis van de maatschappelijke evolutie is op zich niet strijdig met de in het middel aangevoerde bepalingen. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft dat procédé niet veroordeeld. Bovendien blijkt uit de rechtspraak van het Arbitragehof dat de overheid vrij is haar beleid te wijzigen, zodat verschillen in behandeling tussen de situaties die worden geregeld door een vroegere wetgeving en die welke worden geregeld door een nieuwe wetgeving op zich niet discriminerend zijn. De Franse Gemeenschap vermocht thans wettig te oordelen dat, gelet op de omstandigheden, en in het bijzonder de ernstige rechtsonzekerheid die voortvloeit uit de rechtspraak, het opmaken van een lijst van de sociale voordelen van een behoorlijk bestuur getuigt en in overeenstemming is met het algemeen belang.

In verband met het eerste onderdeel van het middel doet de Franse Gemeenschapsregering gelden dat de vrije keuze van de ouders de wetgever niet kan verhinderen maatregelen te nemen om de rechtszekerheid te garanderen en te vermijden dat de gemeenten, de provincies of de Franse Gemeenschapscommissie zich in onhoudbare financiële situaties bevinden.

Het bestreden decreet moet worden gelezen in het licht van het in artikel 33 van de schoolpactwet vermelde beginsel, dat de gemeenten en de provincies verbiedt financiële tegemoetkomingen te doen ten voordele van het gesubsidieerd vrij onderwijs, behalve wat betreft de sociale voordelen. De toekenning van die voordelen vormt een uitzondering op een principieel verbod. Het begrip sociale voordelen moet op restrictieve wijze worden uitgebeid. Dat spreekt de stelling van de verzoekers tegen die vragen elke financiële tegemoetkoming te genieten, zelfs indien het niet om een sociaal voordeel gaat.

In werkelijkheid heeft de kritiek van de verzoekers niet rechtstreeks betrekking op het bestreden decreet maar op artikel 33 van de schoolpactwet, dat precies tot doel heeft de toegestane financiële tegemoetkomingen te definiëren. Overeenkomstig de rechtspraak van het Arbitragehof moet in dat geval het beroep worden verworpen, vermits de aangeklaagde ongrondwettigheid niet vervat is in de bestreden norm.

De partij merkt verder op dat het onjuist is dat enkel de inrichtingen van het gesubsidieerd officieel onderwijs hun aantrekkingskracht kunnen vergroten door niet-sociale voordelen toe te kennen, aangezien niets de gesubsidieerde vrije inrichtingen belet om niet-sociale voordelen toe te kennen teneinde hun aantrekkingskracht te vergroten.

In verband met het tweede onderdeel onderstreept de Franse Gemeenschapsregering het feit dat het begrip *standstill* verkregen rechten veronderstelt. De sociale voordelen die als dusdanig kunnen worden aangemerkt in de bestuurspraktijk of in de rechtspraak vormen evenwel geen verkregen rechten. De ministeriële omzendbrieven hebben geen enkele reglementaire waarde en de rechtspraak is per definitie evolutief. Een voordeel zoals de sneeuwklassen of de wintersportvakanties wordt in de rechtspraak soms wel als sociaal voordeel aangemerkt en soms niet. De verkregen rechten moeten in beginsel in een wet, of hoe dan ook in een rechtsnorm worden verankerd. Dat blijkt uit de parlementaire voorbereiding van artikel 23 van de Grondwet. Sommigen suggereren dat ook met de rechtspraak of met praktijk rekening kan worden gehouden bij het bepalen van de mate waarin een recht verwezenlijkt is, voor zover die praktijk, door het vaste karakter ervan, een rechtszekerheid in het leven roept waarop de rechtzoekende wettig kan vertrouwen. Het arrest nr. 40/94 van 19 mei 1994 van het Arbitragehof wordt ter staving van die stelling aangevoerd. Aangezien de door de verzoekers aangevoerde voordelen nooit zijn opgenomen in een wettekst en geen aanleiding hebben gegeven tot een duurzame en vaste rechtspraak, kan er geen sprake zijn van schending van de *standstill*-verplichting.

De Franse Gemeenschapsregering is bovendien van mening dat het Hof niet bevoegd is om uitspraak te doen over het tweede onderdeel van het middel omdat het niet aan het Hof toekomt te toetsen of een wettelijke norm de *standstill*-verplichting in acht neemt.

Meer fundamenteel is zij van mening dat de inbreuk op het *standstill*-beginsel niet bewezen is. De voordelen zoals de openluchtklassen en de wintersportvakantie zullen kunnen worden gehandhaafd via de gecombineerde toepassing van artikel 2, 8°, en artikel 2, 10°, van het decreet, zoals wordt aangegeven in de parlementaire voorbereiding.

In verband met het derde onderdeel voegt de partij daaraan toe dat het aangeklaagde verschil in behandeling niet vervat is in het bestreden decreet maar wel in artikel 33 van de schoolpactwet, dat in deze procedure niet in het geding is.

De partij merkt bovendien op dat de aangeklaagde discriminatie niet bestaat. Het opstellen van een uitputtende lijst van sociale voordelen steunt immers op een objectieve en redelijke verantwoording. Uit de parlementaire voorbereiding volgt dat het decreet ertoe strekt een einde te maken aan de rechtsonzekerheid die voortvloeit uit een soms uiteenlopende rechtspraak, en dat het rekening houdt met financiële overwegingen, namelijk de beperkte middelen van de gemeenten en de provincies.

Er is evenmin miskennis van het evenredigheidsbeginsel, vermits artikel 2, 10°, van het bestreden decreet een zeer ruime bepaling is die de overheden de mogelijkheid biedt aan groeperingen, verenigingen of instellingen vormen van steun te verlenen die als sociale voordelen zullen worden aangemerkt en eveneens ten goede zullen komen aan de instellingen van het vrij onderwijs. Een ministeriële omzendbrief van 10 februari 2002 wordt aangevoerd ter staving van die stelling.

Ten slotte verhindert niets de vrije scholen om niet-sociale voordelen toe te kennen.

Standpunt van de Vlaamse Regering

A.2.3. De Vlaamse Regering is van mening dat het eerste middel niet gegrond is. Zij brengt in herinnering dat de wettelijke context en in het bijzonder artikel 33 van de schoolpactwet opzettelijk niet gedetailleerd was. Dankzij dat rechtsvacuüm kon de occasionele en specifieke rechtspraak van de Raad van State en de rechtspraak van de burgerlijke rechtbanken de sociale voordelen uitbreiden. De partij merkt op dat het niet bevorderlijk is voor de gelijkheid van het onderwijs indien daarover telkens opnieuw een geding moet worden gevoerd. De gelijkheid en de rechtszekerheid worden integendeel verwezenlijkt door de afbakening van domeinen waarin de tegemoetkomingen van de gemeenten verplicht zijn. De door de verzoekers aangevoerde *standstill* is louter casuïstisch en specifiek ten voordele van diegene die individueel zijn recht en dus een sociaal voordeel heeft verworven via een rechtsgang. Dit toont aan dat een wettelijk kader absoluut noodzakelijk is, en een beperkend wettelijk kader dat de gelijkheid dient door zijn eenduidigheid en duidelijkheid en dat de niet-discriminatie garandeert, in het bijzonder door de directe afdwingbaarheid van de erin bepaalde rechtsprincipes en definities. De filosofie op basis waarvan het betwiste decreet is aangenomen is gelijklopend met de filosofie van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap in verband met het basisonderwijs en, eerder, die van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1991. Het sociaal voordeel moet los worden gezien van de basisopdracht die de inrichtende machten vervullen, namelijk onderwijs verstrekken.

De decreetgevers hebben zich zeer zeker laten leiden door de rechtszekerheid en de afdwingbaarheid zonder procesgang voor de gebruikers van de onderwijsnetten. Sommigen zullen zeker stellen dat de financiële beheersbaarheid van het contentieux inzake sociale voordelen daarbij een rol heeft gespeeld. Er zijn ook reacties geweest van gemeenten in verband met het voormelde besluit van de Vlaamse Regering, in zoverre het de beleidslijn aanhaalde om de lat gelijk te leggen voor iedereen. In dat verband moet rekening worden gehouden met de context van de autonomie van de gemeenten.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.2.4. De verzoekende partijen onderstrepen op algemene wijze dat de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsmede artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2, van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag de « internationale tegenhangers » vormen van de artikelen 10, 11 en 24, §§ 1 en 4, van de Grondwet en dat hun argumentering bijgevolg genoegzaam de schending van die internationale bepalingen aantoonst. De partijen onderstrepen bovendien dat zij de door het decreet veroorzaakte teruggang ten opzichte van de vroegere toestand, en daardoor de miskennis van het *standstill*-beginsel, aanklagen. De rechtspraak van het Arbitragehof in verband met de wetswijzigingen is dus niet relevant om op die argumentering te antwoorden. Het advies van de Raad van State wordt aangevoerd ter staving van die stelling.

In verband met het eerste onderdeel antwoorden de verzoekende partijen dat de rechtspraak van het Arbitragehof in verband met de vrijheid van onderwijs niet kan worden toegepast op deze zaak omdat hier de vrijheid van keuze van een school in het geding is : die vrijheid is groter en de beperkingen zijn dus minder toelaatbaar. Hoewel het beginsel van keuzevrijheid niet absoluut is, blijft het evenwel de regel. Het is dus aan de Franse Gemeenschap om aan te tonen dat de inbreuk op de fundamentele vrijheid niet onevenredig is.

Ofschoon het juist is dat artikel 33 van het Schoolpact de lokale overheden verbiedt de instellingen van het gesubsidieerd vrij onderwijs te subsidiëren, machtigt die bepaling de lokale overheden om financiële tegemoetkomingen te verlenen op het vlak van sociale voordelen. Het beginsel van beperkende interpretatie van de uitzonderingen impliceert dat de lokale overheden enkel op het vlak van sociale voordelen tegemoetkomingen kunnen verlenen. Het geeft echter niet aan welke inhoud moet worden gegeven aan het begrip sociaal voordeel. De verzoekende partijen klagen niet het feit aan dat de gemeenten geen niet-sociale voordelen aan de vrije scholen kunnen toekennen maar het feit dat het decreet voortaan een willekeurige grens trekt tussen sociale voordelen, elke evolutie verbiedt en niet gebaseerd is op een objectief en redelijk criterium.

In verband met het argument volgens hetwelk de gesubsidieerde vrije scholen eveneens niet-sociale voordelen kunnen toekennen, onderstreept de partij dat de inrichtende machten van het gesubsidieerd vrij onderwijs niet, zoals de gemeenten, opcentiemen genieten van alle burgers om sociale voordelen te financieren.

In verband met het tweede onderdeel doen de verzoekende partijen gelden dat het Hof bevoegd is om te oordelen of de aangevochten handeling in overeenstemming is met het gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel, in samenhang gelezen met een grondwets- of internationale bepaling die een *standstill*-effect omvat. Zij antwoorden

eveneens dat het *standstill*-beginsel van toepassing is : het veronderstelt geen enkel verkregen recht maar garandeert aan de houder van een vorderingsrecht dat het aan dat recht op een bepaald moment verbonden niveau van bescherming later niet zal worden verminderd; te dezen wordt het beginsel miskend omdat het niveau van bescherming dat door een duurzame en vaste rechtspraak en door omzendbrieven wordt gewaarborgd wordt verminderd.

In verband met het tweede en derde onderdeel betwisten de verzoekende partijen het feit dat de bepalingen evenredig zouden zijn ten aanzien van de nagestreefde doelstellingen. Zij betwisten het feit dat er ernstige rechtsonzekerheid zou zijn die voortvloeit uit de rechtspraak en voegen aan hun memorie een tabel toe met een overzicht van alle beslissingen die tot op heden inzake sociale voordelen zijn genomen. Zij betwisten vervolgens de wettigheid van de tweede nagestreefde doelstelling, een doelstelling van budgettaire besparing, omdat die het niet mogelijk maakt sommigen voordelen te ontnemen en anderen niet door niet langer fundamentele rechten in acht te nemen. In de veronderstelling dat die doelstelling wettig is, blijft de maatregel echter onevenredig, in zoverre artikel 33 van het Schoolpact de bedoelde overheden geenszins ertoe verplicht uitgaven te doen maar enkel bepaalt dat, mochten zij die uitgaven doen, zij dat op niet-discriminerende wijze moeten doen. Om duidelijk te zijn, dat artikel dat, in tegenstelling tot het bestreden decreet, de inachtneming van de fundamentele rechten en vrijheden waarborgde, maakte het op zichzelf mogelijk die tweede doelstelling te bereiken. De verzoekende partijen zijn ten slotte van oordeel dat de artikelen 2, 8°, en 2, 10°, op zichzelf niet van dien aard zijn dat ze de bestreden bepalingen van ongrondwettigheid ontdoen. Artikel 2, 8°, heeft enkel betrekking op de sneeuwklassen en avonturenklassen en veronderstelt dat de gemeenten gebouwen hebben om ter beschikking te stellen van die klassen, wat een ongelijke behandeling van de gemeenten in het leven roept en een probleem doet rijzen, omdat de omstandigheid dat de sneeuwklassen en bosklassen al dan niet sociale voordelen vormen van het enkele feit kan afhangen of de gemeente al dan niet over huisvestingsinfrastructuur beschikt.

Bovendien verzacht de door de tegenpartij aan artikel 2, 10°, gegeven interpretatie de schending van de aangevoerde beginselen maar heft ze ze niet op : dat artikel machtigt maar verplicht de lokale overheden niet om de lijst van de sociale voordelen te verruimen, voor zover zij een *ad hoc*-structuur oprichten. Dat artikel staat de lokale overheden dus toe de gesubsidieerde vrije scholen op een verschillende wijze te behandelen door gebruik te maken van een discriminerende kunstgreep, namelijk het al dan niet oprichten van een structuur, een oprichting die niet verplicht wordt gesteld bij het decreet.

De verzoekende partijen vorderen dus van het Hof in hoofddorde dat het het woord « enkel » vernietigt in artikel 2 van het decreet en in uiterst ondergeschikte orde vorderen zij van het Hof de door de Franse Gemeenschap in verband met artikel 2, 10°, gesuggereerde interpretatie te valideren.

Ten aanzien van het tweede middel

Standpunt van de verzoekende partijen

A.3.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11, 23 en 24, §§ 1 en 4, van de Grondwet *junctis* de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsook artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekende partijen vorderen de vernietiging van artikel 2, 3° en 7°, in zoverre het de sociale voordelen beperkt tot de organisatie van de opvang van de leerlingen een uur vóór de aanvang van de les en een uur na het einde ervan en niet langer, alsmede het vervoer van de leerlingen naar een zwembad dat niet op het grondgebied van de gemeente gelegen is.

In een eerste onderdeel voeren de verzoekende partijen aan dat afbreuk wordt gedaan aan de vrijheid van onderwijs die voor de ouders het recht omvat om de onderwijsrichting te kiezen. Zij doen gelden dat de keuze van de ouders noodzakelijkerwijze zal worden beïnvloed door het feit dat een school gedurende een langere tijd opvang verzekert dan een andere school of de vervoerskosten betaalt voor de leerlingen die naar een zwembad gaan. Het decreet vertekent bijgevolg de keuzevrijheid.

In een tweede onderdeel voeren de verzoekende partijen de vrijheid van onderwijs aan als een economisch en sociaal recht waaraan een *standstill*-effect wordt toegekend dat de wetgever verbiedt het op dat vlak verkregen niveau van bescherming te verlagen. De aangevochten bepaling betekent evenwel een teruggang ten aanzien van het voorheen bereikte niveau van bescherming inzake sociale voordelen. De verzoekende partijen

voeren ter staving van die stelling de rechtspraak van de Raad van State en van rechtbanken van eerste aanleg alsmede omzendbrieven aan.

In een derde onderdeel voeren de verzoekende partijen de schending aan van de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie. Het bestreden decreet maakt het de gesubsidieerde officiële scholen mogelijk aan de ouders een hoger aantal uren opvang te bieden alsmede meer mogelijkheden inzake vervoer van de leerlingen naar een zwembad dan diegene die aan de gesubsidieerde vrije scholen worden geboden. De opvang van de leerlingen en de toegang tot het zwembad, met inbegrip van het vervoer, moeten als sociale voordelen worden gezien, los van elke beschouwing inzake tijd en plaats.

De verzoekende partijen vorderen bijgevolg de vernietiging van de woorden « één uur vóór de aanvang van de lessen en één uur na het einde ervan » in artikel 2, 3°, van het aangevochten decreet alsmede de woorden « als het zwembad, dat bezocht wordt tijdens de schooluren, niet op het grondgebied van de gemeente ligt » in artikel 2, 7°, van het bestreden decreet.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.3.2. De Franse Gemeenschapsregering merkt in de eerste plaats op dat het middel onontvankelijk moet worden verklaard om de in punt A.2.2 vermelde redenen, vermits het aan de verzoekers staat te verduidelijken in welk opzicht de bestreden bepalingen de referentieregels schenden.

De partij onderstreept verder dat het tweede middel identiek is met het eerste, afgezien van het feit dat het tot twee bijzondere sociale voordelen is beperkt.

In verband met het eerste onderdeel betoogt de partij opnieuw dat het niet het werkelijk bestreden decreet is dat de aangeklaagde grief veroorzaakt maar artikel 33 van de schoolpactwet. De bestreden bepalingen beperken zich ertoe een sociaal voordeel te definiëren en de grenzen ervan af te bakenen en de wetgever is in dit verband niet gehouden door de rechtspraak die bestaat op het ogenblik van de aanneming van het bestreden decreet, dat precies een rechtvacuüm opvulde. De vrijheid van onderwijs belet de wetgever niet op te treden in een domein dat tot dan door de rechtspraak werd bezet en daarbij de omvang van de in rechtspraak bekrachtigde sociale voordelen te beperken. Het recht op subsidiëring kan worden beperkt zoals wordt gepreciseerd in het arrest nr. 14/2000 van het Hof van 2 februari 2000. De vrije toegang tot het onderwijs moet worden beoordeeld binnen de perken van de beschikbare middelen. De partij is van oordeel dat de beperking van de sociale voordelen geen wezenlijke aantasting inhoudt van de vrijheid van onderwijs vermits de voordelen nog talrijk zijn en artikel 2, 10°, van het bestreden decreet op een voldoende ruime wijze verwoord is. De voormelde ministeriële omzendbrief van 19 februari 2002 bevestigt dat. De opvang van de leerlingen meer dan één uur vóór de aanvang van de lessen en één uur na het einde ervan, alsmede het vervoer van de leerlingen naar een zwembad dat op het grondgebied van de gemeente gelegen is, zouden kunnen worden gefinancierd via groeperingen, verenigingen of instellingen (bijvoorbeeld v.z.w.'s waarvan een van de doelstellingen erin bestaat sociale bijstand te verlenen die aan de leerlingen is voorbehouden).

In verband met het tweede onderdeel verwijst de partij naar haar antwoord op het tweede onderdeel van het eerste middel. De in het geding zijnde voordelen zijn nooit opgenomen in een wet of in een verordening. Ook al worden zij in de rechtspraak wel eens aangemerkt als sociale voordelen, toch kunnen zij niet worden beschouwd als verkregen of gewaarborgde rechten.

In verband met het derde onderdeel verwijst de partij eveneens naar haar antwoord op het derde onderdeel van het eerste middel. Zij voegt daaraan toe dat de beperking van de opvang een uur vóór en een uur na de lessen verantwoord is door de noodzaak om niet te interfereren met de buitenschoolse opvang, waarvan de Regering van oordeel is dat die buiten de schoolactiviteit valt, zoals de gemachtigde van de minister heeft gepreciseerd (advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State). De buitenschoolse opvang valt onder het gezinsbeleid zoals bedoeld in artikel 5, § 1, II, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Het gaat om een andere bevoegdheid van de Franse Gemeenschap. Zoals in de parlementaire voorbereiding te lezen valt, wordt van het beleid inzake de buitenschoolse opvang melding gemaakt in de beleidsverklaring van de Gemeenschap en zal dat beleid aanleiding geven tot een specifiek decreet waarvan het voorontwerp momenteel ter studie voorligt.

Wat betreft het vervoer van de leerlingen naar het zwembad merkt de Franse Gemeenschapsregering op dat, hoewel het vervoer naar een zwembad dat op het grondgebied van de gemeente gelegen is, niet in de lijst van de

sociale voordelen is opgenomen, dat vervoer in werkelijkheid op een andere manier ten laste wordt genomen. Het bekostigen en het beheren van een zwembad door een gemeente vormen een aanzienlijke financiële last; het beheer van het zwembad en de mogelijkheid vrije toegang te hebben vormen *in se* een sociaal voordeel. Wanneer de gemeente geen eigen zwembad bezit, heeft zij minder financiële lasten en het sociale voordeel bestaat dan erin dat de vrije toegang tot een zwembad gelegen op het grondgebied van een andere gemeente en het vervoer naar het zwembad worden verzekerd. Het sociale voordeel dat de decreetgever heeft willen vastleggen is dus wel degelijk de toegang tot het zwembad en niet *a priori* het vervoer van de leerlingen dat onder de werkingssubsidiëring valt waarin is voorzien in de tekst van het schoolpact en dus geen sociaal voordeel vormt. De beperking wordt dus op objectieve en redelijke wijze verantwoord.

Standpunt van het Vlaamse Regering

A.3.3. De Vlaamse Regering is van mening de het tweede middel niet gegrond is. Er dient te worden opgemerkt dat de vermelde voordelen het voordeel van de leerling in kwestie beogen en dat de *ratio legis* van de differentiëring, voor zover die in het decreet vervat zou zijn, gebaseerd is op het belang van de individuele begunstigde. Zij merkt tevens op dat het hier om een verplichting gaat en niet om een regelgeving die de gemeenten en provincies bindt en niet alle overheden onderling. Het criterium van onderscheid is objectief en redelijk indien men de *ratio legis* van het decreet voor ogen houdt. Het is de bedoeling en de wil van de verzoekende partijen om in een decreet een gelijke en niet-discriminerende behandeling vastgelegd te zien voor alle leerlingen in alle niveaus en in alle netten om de voordelen te verkrijgen die ooit ergens in een welbepaalde instelling van het gemeentelijk of provinciaal onderwijs zijn toegekend. De oplossing die zij aandragen en die erin bestaat terug te keren naar artikel 33 van de Schoolpactwet is strijdig met elke rechtszekerheid en rechtsbescherming. Het decreet dient in het bijzonder het belang van de zwaksten.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.3.4. Naast de reeds in punt A.2.4 vermelde argumenten betwisten de verzoekende partijen het feit dat de opvang van de kinderen meer dan één uur vóór en na de lessen tot het gezinsbeleid behoort. Bijgevolg valt niet in te zien hoe een gemeenteschool van haar kant kan beslissen om de opvang van haar eigen leerlingen op dat moment te organiseren. De partijen betwisten eveneens het feit dat een toekomstig decreet inzake « opvang » de beperking zou kunnen verantwoorden vermits het gaat om een toekomstig maar onzeker optreden op een ander domein.

De verzoekende partijen betwisten eveneens de verantwoording die is gegeven om het vervoer van de leerlingen naar een zwembad dat op het grondgebied van de gemeente gelegen is, van de sociale voordelen uit te sluiten. De reglementering in verband met de aanwending van de werkingstoelagen maakt het immers niet mogelijk om een onderscheid te maken naargelang het vervoer gebeurt naar een zwembad dat buiten of op het grondgebied van de gemeente is gelegen. Het criterium is dus hoe dan ook onredelijk in zoverre bepaalde zwembaden die op het grondgebied van de gemeente gelegen zijn, minder toegankelijk zijn dan andere die buiten het grondgebied van de gemeente gelegen zijn. Indien men het vervoer naar een zwembad dat gelegen is op het grondgebied van de gemeente als een sociaal voordeel had beschouwd, had dat niet automatisch tot gevolg gehad dat, naast de kosten die reeds worden gedragen voor het beheer van het zwembad, bijkomende kosten ten laste werden gelegd van de gemeente. Dit zou uitsluitend tot gevolg hebben gehad dat de gemeente ertoe werd verplicht het gelijkheidsbeginsel in acht te nemen, mocht zij beslissen om het voordeel al dan niet toe te kennen. Het aangevoerde argument is dus strijdig met datgene dat wordt aangevoerd voor artikel 2, 8°, in verband met de huisvestingsinfrastructuren die noodzakelijkerwijze buiten het grondgebied van de gemeente gelegen zijn.

Ten aanzien van het derde middel

Standpunt van de verzoekende partijen

A.4.1. Het derde middel is afgeleid uit de schending van artikel 24, § 5, van de Grondwet.

De verzoekende partijen verwijten artikel 3, tweede lid, van het aangevochten decreet dat het aan de Franse Gemeenschap de zorg toevertrouwt om het territoriale toepassingsgebied van de bepaling te omschrijven terwijl het aan de wetgever staat de essentiële aspecten van het onderwijs betreffende de inrichting ervan vast te stellen,

zonder dat de Regering de onnauwkeurigheid van die beginselen mag opvangen of onvoldoende omstandige beleidskeuzes mag verfijnen.

Te dezen beperkt de wetgever zich ertoe te vermelden dat de straal van het in overweging te nemen grondgebied moet worden bepaald op basis van de omvang van het grondgebied van de provincie of van de Franse Gemeenschapscommissie, afgewogen op grond van de bevolkingsdichtheid. Die aanwijzingen zijn dermate vaag dat ze erop neerkomen dat aan de Regering een discretionaire bevoegdheid wordt verleend betreffende een essentieel element van het onderwijs, namelijk de bepaling van de scholen die om het genot van de sociale voordelen kunnen verzoeken.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.4.2. De Franse Gemeenschapsregering is in de eerste plaats van mening dat het middel onontvankelijk is omdat de verzoekers niet aangeven in welk opzicht de bestreden handeling de inrichting van het onderwijs tot doel zou hebben.

De partij, die de rechtspraak van het Hof in herinnering brengt, doet gelden dat de machtiging voldoende nauwkeurig is : de criteria om de straal te bepalen (de omvang van het grondgebied en de bevolkingsdichtheid) worden door de wetgever zelf vastgelegd en zijn dus bindend voor de uitvoerende macht die enkel tot opdracht heeft de beginselen ten uitvoer te leggen. Bovendien zijn die criteria relevant vermits het doel van het decreet erin bestaat de vrije keuze van de ouders te verzekeren door te vermijden dat oneerlijke concurrentie die gebaseerd is op de toekenning van sociale voordelen die keuze zou beïnvloeden. De criteria maken het op gepaste wijze mogelijk een gebied te bepalen waarbinnen de concurrentie tussen de onderwijsinstellingen die tot verschillende netten behoren kan spelen. Uit de parlementaire voorbereiding volgt nog dat bevoegdheden van de Regering nauwkeurig afgebakend zijn. Het staat de Regering niet vrij haar bevoegdheden naar eigen goeddunken uit te oefenen; de wetgever heeft de te bereiken doelstelling vastgelegd.

Voor het overige volgt uit de rechtspraak van het Arbitragehof dat de bevoegdheidsoverdracht moet worden vermoed grondwettig te zijn en geen voorbarig oordeel mag worden geveld over de manier waarop die bevoegdheid door de uitvoerende macht in werking zal worden gesteld. De besluiten van de Franse Gemeenschapsregering van 6 december 2001 passen dat artikel toe en bepalen de in aanmerking te nemen stralen. In voorkomend geval zal het aan de bevoegde rechtscolleges staan te oordelen of de uitvoerende macht de grondwettelijke waarborgen inzake het onderwijs correct heeft toegepast.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.4.3. De verzoekende partijen merken op dat de aangevochten bepaling behoort tot de inrichting van het onderwijs, in de zin van artikel 24, § 5, van de Grondwet, in zoverre zij de voorwaarden van toegang tot het onderwijs vaststelt vanuit geldelijk oogpunt. Die aangelegenheid valt dus in beginsel onder de bevoegdheid van de wetgever, behoudens strikt omliggende machtiging. De verleende machtiging voldoet niet aan die voorwaarde omdat de twee door de wetgever vastgestelde criteria voor het bepalen van de straal, namelijk « de omvang van het grondgebied » en de « bevolkingsdichtheid » niet van die aard zijn dat ze het optreden van de uitvoerende macht binnen welbepaalde perken houden. Ze geven geen enkele richtlijn in verband met de wijze waarop de afweging tussen de omvang van het grondgebied en de bevolkingsdichtheid dient te gebeuren. De omstandigheid dat in de parlementaire voorbereiding het nagestreefde doel wordt gepreciseerd, namelijk de aantrekkingskracht van een school, beperkt evenmin het optreden van de Regering vermits het om een uiterst variabel begrip gaat dat afhankelijk is van subjectieve criteria. De veranderlijkheid van het concurrentiegebied van een school veronderstelt bijgevolg dat het optreden van de Regering casuïstisch is, wat strijdig is met artikel 24, § 5. Dat geldt des te meer voor het buitengewoon onderwijs, waarvoor het « verzorgingsgebied » niet kan worden afgebakend aan de hand van de door de wetgever vastgestelde criteria.

De verzoekende partijen onderstrepen voorts nog dat het aan de tegenpartij staat om aan te tonen dat de aan de Regering verleende machtiging in overeenstemming blijft met het wettigheidsbeginsel vermits het optreden van de wetgever de regel is. Zij preciseren verder dat tegen het besluit van de Franse Gemeenschapsregering van 6 december 2001, dat is genomen op basis van de betwiste bepaling, beroepen tot vernietiging voor de Raad van State zijn ingesteld.

Ten aanzien van het vierde middel

Standpunt van de verzoekende partijen

A.5.1. Het vierde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 en 24, § 4, van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten alsook artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekende partijen verwijten artikel 3 van het bestreden decreet dat het bepaalt dat de gesubsidieerde officiële scholen die aan hun leerlingen sociale voordelen toekennen in de zin van artikel 2, diezelfde voordelen moeten toekennen aan de leerlingen die in gesubsidieerde vrije scholen van dezelfde categorie onderwijs volgen, zijnde het gewoon kleuteronderwijs, het gewoon lager onderwijs, het buitengewoon kleuteronderwijs, het buitengewoon lager onderwijs, het gewoon secundair overgangsonderwijs, het gewoon secundair kwalificatieonderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs.

De wetgever zou aldus een onderscheid in het leven roepen tussen het buitengewoon onderwijs en het gewoon onderwijs, dat *in se* discriminerend zou zijn. De in het decreet bekrachtigde onderverdeling in categorieën veronderstelt een parallellisme van de onderwijscategorieën tussen de vrije en de officiële netten, terwijl het buitengewoon onderwijs wegens zijn specifieke aard kwantitatief ondervertegenwoordigd is, wat dat evenwicht precair maakt. Indien op een welbepaald grondgebied enkel inrichtende machten van gesubsidieerde vrije scholen instellingen voor buitengewoon onderwijs inrichten, zijn de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële scholen vrijgesteld van iedere verplichting ten aanzien van die instellingen wat sociale voordelen betreft en zouden zij zelfs geen voordeel kunnen toekennen voor de leerlingen die een vrije school voor buitengewoon onderwijs bezoeken. Die discriminatie is des te flagranter daar, vóór de inwerkingtreding van die bepaling, sociale voordelen aan de gesubsidieerde vrije scholen werden toegekend ongeacht het soort onderwijs – gewoon of buitengewoon – dat zij organiseerden. Het in het decreet bekrachtigde onderscheid staat haaks op de beoogde doelstelling vermits sommige gesubsidieerde vrije scholen die buitengewoon onderwijs organiseren en waarvoor de sociale voordelen van kapitaal belang zijn, niet langer de garantie hebben die te krijgen, aangezien de gemeente enkel ertoe gehouden is hun die toe te kennen wanneer zij buitengewoon onderwijs inricht, zelfs indien zij sociale voordelen toekent aan de leerlingen die naar de scholen voor gewoon onderwijs gaan.

De verzoekende partijen vorderen bijgevolg de vernietiging van het tweede en vierde lid van artikel 3 van het bestreden decreet.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.5.2. De Franse Gemeenschapsregering is in de eerste plaats van mening dat het middel onontvankelijk is om de in A.2.2 aangegeven redenen, aangezien de verzoekende partijen niet preciseren in welk opzicht de bestreden bepaling de referentieregel schendt.

De partij stelt bovendien vast dat de woorden « van dezelfde categorie » in artikel 3, eerste en tweede lid, van het decreet voorkomen en dat het middel uitsluitend gericht is tegen het derde en het vierde lid van dat artikel. Zij neemt akte van het feit dat het middel niet tegen de woorden « van dezelfde categorie » in het eerste lid gericht is.

Vervolgens herinnert de partij eraan dat de aangeklaagde discriminatie in het licht van het nagestreefde doel moet worden beoordeeld dat onder meer erin bestaat oneerlijke concurrentie tussen onderwijsinrichtingen tegen te gaan en de keuzevrijheid van de ouders te verzekeren. Die concurrentie kan evenwel enkel tussen vergelijkbare inrichtingen bestaan. Er kan geen sprake zijn van concurrentie tussen inrichtingen die niet hetzelfde soort onderwijs organiseren. Het is dus binnen een dezelfde onderwijscategorie dat de keuzevrijheid van de ouders moet worden gevrijwaard. De beperking is dus verantwoord.

De tussenkomen partij merkt tevens op dat het geen zin zou hebben een identiek lot voor te behouden aan onderwijsinrichtingen die verschillende behoeften hebben. Het vervoer naar het zwembad bijvoorbeeld vergt een specifieke begeleiding voor de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs. De te verzekeren prestatie zou fundamenteel verschillend zijn. Het zijn dus de eigen kenmerken van elke categorie die een verschillende

behandeling verantwoorden. De partij merkt nog op dat de afdeling wetgeving van de Raad van State geen enkele kritiek heeft geuit op de woorden « van dezelfde categorie ».

In ieder geval zouden enkel die woorden in artikel 3, tweede lid, van het decreet en niet het volledige lid moeten worden vernietigd.

Standpunt van de Vlaamse Regering

A.5.3. De Vlaamse Regering is van mening dat de historische context waarin het voordeel is ontstaan, een rol speelt en dat het niet gaat om de subsidiering van een pedagogische activiteit maar om een zeer specifiek voordeel. De spreiding van de instellingen voor buitengewoon onderwijs en de zeer specifieke regeling waarbinnen dat onderwijs wordt georganiseerd, maken dat andere normen en decretale bepalingen van toepassing zijn. Zo regelt met name artikel 109 van het voormelde decreet betreffende het basisonderwijs op zeer specifieke wijze de vestigingsplaatsen in het buitengewoon basisonderwijs.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.5.4. De verzoekende partijen merken op dat dubbelzinnigheid kan rijzen in verband met de omvang van het middel. Zoals verwoord in het beroep tot vernietiging beoogt het middel het volledige artikel 3 vermits de bewoordingen « van dezelfde categorie » vermeld zijn in het eerste, tweede en vierde lid van artikel 3 van het decreet. Door een louter materiële vergissing wordt dat in het beschikkend gedeelte van het beroep tot vernietiging niet expliciet gepreciseerd voor het eerste lid van artikel 3. Het zou echter onlogisch zijn dat het Hof zich enkel uitspreekt over het tweede en vierde lid, terwijl het volledige artikel 3 aan een grondwettigheidstoetsing moet worden onderworpen. In verband met de discriminatie merken de verzoekende partijen op dat de vergelijkbaarheid van het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs niet moet worden beoordeeld ten aanzien van de vrijheid van onderwijs maar in het licht van het beginsel van gelijkheid van de leerlingen, in zoverre de sociale voordelen worden toegekend ten gunste van de leerlingen. Bovendien wordt het verschil van prestaties die vereist zijn in het buitengewoon onderwijs verklaard door het feit dat dit onderwijs meer financiële en menselijke middelen vereist dan het eerstgenoemde. De bestreden bepaling heeft evenwel tot gevolg dat de sociale voordelen die aan de gewone scholen, worden toegekend worden onttrokken aan de gespecialiseerde scholen zonder meer.

De verzoekende partijen vorderen bijgevolg de vernietiging van het eerste, tweede en vierde lid van artikel 3 van het bestreden decreet.

Ten aanzien van het vijfde middel

Standpunt van de verzoekende partijen

A.6.1. Het vijfde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 2.2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten alsook met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekende partijen verwijten artikel 5, § 2, van het bestreden decreet dat het de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële scholen verplicht onderscheiden te maken die verantwoord zijn door het begrip inrichtingen of vestigingen met positieve discriminatie wat betreft de wijze van de toekenning van sociale voordelen, maar dat het ermee genoegen neemt diezelfde inrichtende machten toe te staan onderscheiden te maken die verantwoord zijn door de financiële draagkracht van de ouders.

Het decreet roept aldus een onderscheid in het leven onder de leerlingen naargelang zij al dan niet een inrichting met positieve discriminatie bezoeken. Voor zover de sociale voordelen rechtstreeks de leerlingen ten goede komen, moeten die op gelijke wijze worden behandeld; bij gebreke van een objectief en redelijk element dat een verschil in behandeling verantwoordt tussen de ouders die in een zelfde precaire economische toestand verkeren, is het bij artikel 5, § 2, van het bestreden decreet ingevoerde onderscheid discriminerend.

De verzoekende partijen vorderen bijgevolg de vernietiging van de woorden « mogen [...] maken » in artikel 5, § 2. Zodoende zullen de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële scholen ertoe gehouden

zijn zowel in het voordeel van inrichtingen met positieve discriminatie als ten aanzien van de ouders wier draagkracht het vereist, een onderscheid te maken op het vlak van de sociale voordelen.

Standpunt van de Franse Gemeenschapsregering

A.6.2. De onontvankelijkheid van het middel wordt opnieuw opgeworpen om de in A.2.2 vermelde redenen.

De Franse Gemeenschapsregering stelt zich tevens vragen bij het echte onderwerp van het middel en stelt vast dat de verzoekers het verschil in behandeling lijken te betwisten dat wordt gemaakt tussen de onderwijsinstellingen met of zonder positieve discriminatie. De regeling van de positieve discriminatie is evenwel niet vastgelegd in het bestreden decreet, maar wel in het decreet van 30 juni 1998, dat ertoe strekt alle leerlingen gelijke kansen op sociale emancipatie te geven, inzonderheid door de invoering van positieve discriminaties. Aangezien die norm niet het onderwerp van het beroep is, moet het middel onontvankelijk worden verklaard.

De Franse Gemeenschapsregering is voorts van oordeel dat de inrichtingen of vestigingen met positieve discriminatie en de ouders met geringe draagkracht geen twee vergelijkbare categorieën vormen die als dusdanig op dezelfde wijze zouden moeten worden behandeld. De eerste categorie wordt uitsluitend door de subsidies van de Franse Gemeenschap en door de toekenning van sociale voordelen gefinancierd. De Franse Gemeenschap en de overheden die sociale voordelen toekennen zijn precies op de hoogte van hun bestaansmiddelen alsook van hun werkelijke behoeften. De tweede categorie daarentegen kan in aanmerking komen voor een hele reeks vormen van socio-economische bijstand, waarvan de oorsprong zeer uiteenlopend is en die volledig aan de controle van de Franse Gemeenschap en van de overheid die de sociale voordelen toekent ontsnapt. Het is dus verantwoord de overheid welke die sociale voordelen toekent, toe te staan rekening te houden met het specifieke karakter van elk geval teneinde te kunnen beoordelen of onderscheiden in de wijze van toekenning van de sociale voordelen verantwoord zijn. Dat verklaart het niet automatische karakter van het onderscheid in het geval van ouders met geringe draagkracht. Dat geldt des te meer daar het begrip inrichting of vestiging met positieve discriminatie een objectief begrip is, terwijl het begrip draagkracht van de ouders niet overeenstemt met enige identificeerbare objectieve situatie. Dat verantwoordt het verschil in behandeling. De partij merkt ten slotte op dat de verzoekers veeleer de toepassing aanklagen die van die tekst zal worden gemaakt. De bestreden bepaling verhindert de ouders met geringe draagkracht evenwel niet het voordeel te genieten van de onderscheiden waarin is voorzien. De bepaling maakt dat juist mogelijk en er is geen reden om voorbarig te oordelen over de manier waarop het artikel zal worden toegepast. In voorkomend geval bestaan er geëigende rechtsmiddelen. De partij merkt ten slotte op dat de bepaling geen aanleiding heeft gegeven tot enige kritiek vanwege de afdeling wetgeving van de Raad van State.

Antwoord van de verzoekende partijen

A.6.3. De verzoekende partijen onderstrepen het feit dat zij niet het stelsel zelf van de positieve discriminatie bekritisieren maar wel het feit dat inzake sociale voordelen een gedifferentieerde behandeling wordt voorbehouden aan de leerlingen in moeilijkheden die onderwijs volgen aan een school met positieve discriminatie ten aanzien van diegenen die niet aan een dergelijke school onderwijs volgen.

In verband met de inachtneming van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie doen de verzoekende partijen gelden dat de grote meerderheid van de vestigingen die geen positieve discriminatie genieten tevens een deel van de leerlingen uit minder gegoede middens opvangen; alle leerlingen uit minder gegoede middens zijn vergelijkbaar met elkaar. Ze zijn van mening dat de financiële draagkracht van de ouders overeenstemt met een situatie die identificeerbaar is, zoals blijkt uit de verschillende beleidslijnen die gebaseerd zijn op het inkomen van de ouders. Zij zien niet in hoe de tegenpartij de relevantie kan ontkennen van een criterium dat overigens als dusdanig in het decreet wordt erkend. Zij betwisten niet de geldigheid van het aangewende criterium maar wel het louter facultatieve karakter ervan. De verzoekende partijen benadrukken het feit dat de betwiste bepaling de leerlingen die reeds begunstigd zijn door hun inschrijving in een school met positieve discriminatie, gunstiger behandelt dan de leerlingen die afkomstig zijn uit een minder gegoed milieu maar die niet in een school met positieve discriminatie zijn ingeschreven.

A.6.4. In verband met het standpunt van de Vlaamse Regering betwisten de verzoekende partijen de argumenten die zijn afgeleid uit de rechtszekerheid en de interpretatie van het *standstill*-principe. Zij zijn van

mening dat het niet verantwoord is dat, op het vlak van de financiering, de situatie van het gesubsidieerd vrij onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap en in de Franse Gemeenschap wordt vergeleken, omdat de werkingstoelagen van het gesubsidieerd onderwijs pas in 2010 in de Franse Gemeenschap 75 pct. van de werkingstoelagen van het gemeenschapsonderwijs zullen bedragen, terwijl dat reeds het geval is in de Vlaamse Gemeenschap. Zij doen gelden dat het enige criterium dat in overweging dient te worden genomen dat van de gelijkheid van de leerlingen en de leerkrachten is, ongeacht hun school en ongeacht hun net.

In verband met het vierde middel zijn zij van mening dat de kritiek van de tussenkomende partij eveneens relevantie mist. Zij bekritiseren het parallellisme van de categorieën van onderwijs tussen de vrije netten en de officiële netten, terwijl het buitengewoon onderwijs, om reden van zijn specifieke karakter, kwantitatief ondervertegenwoordigd is en dat evenwicht dus wankel maakt.

Antwoord van de Vlaamse Regering

A.6.5. De Vlaamse Regering is van mening dat met rechtszekere accuraatheid een reeks aan het onderwijs inherente basisopdrachten in een wettelijk kader dienen te worden opgenomen. Dat is het doel van het betrokken decreet betreffende de sociale voordelen. Naast de aldus gedefinieerde sociale voordelen mag niets de gemeenten of provincies in de weg staan niet-sociale voordelen te organiseren. Die laatstgenoemde voordelen zijn niet inherent aan het recht op onderwijs en noch de vrijheid noch de gelijkheid van onderwijs zijn geschonden. De gemeenten gedragen zich in deze aangelegenheid niet langer als inrichtende machten doch veeleer als een lokaal bestuur dat terzake op zijn grondgebied een soort regisseursrol vervult. Rekening houdend met die maatschappelijke evolutie moet de decreetgever dus erover waken dat in onderwijsaangelegenheden de bevoegdheden van de inrichtende macht rechtszeker en bijgevolg op beperkende wijze worden afgebakend, los van de autonome bevoegdheden van het lokale bestuur. Het principe van de benuttingsgelijkheid moet voorop staan. De Vlaamse Regering pleit dus, rekening houdend uiteraard met de gelijkheid van de gebruikers, voor een grotere vrijheid voor de gemeenten opdat zij voordelen zouden kunnen toekennen die niet inherent zijn aan het onderwijs. Dit wordt verwezenlijkt in artikel 2, 10°, van het bestreden decreet dat veeleer een functioneel dan wel een materieel criterium aanwendt : er wordt aangegeven dat de gemeente zich richt tot de v.z.w.'s die ten dienste staan van het onderwijs maar zelf geen onderwijs inrichten; aldus wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen onderwijsondersteunende taken en taken als inrichtende macht.

Het begrip « sociale voordelen » is een toepassing van het principe van de benuttingsgelijkheid. De decreetgever is echter bevoegd om de regels te wijzigen waarbij de openbare dienst wordt georganiseerd, zonder daarbij het gelijkheidsbeginsel in het gedrang te brengen. Het beginsel van de sociale voordelen heeft in essentie met niet-onderwijsbetrokken kosten te maken; het spreekt voor zich dat het aan de decreetgever staat een onderscheid te maken tussen onderwijsbetrokken kosten en andere. Dat is geen beperking van het gelijkheidsbeginsel maar wel een functionele beperking van de taak van de gemeente als inrichtende macht. De vage criteria in het decreet en de procedures die zij met zich meebrengen, zouden de situatie verlammen.

In verband met de *standstill*-verplichting betwist de Vlaamse Regering het feit dat een dergelijke verplichting zou voortvloeien uit de bestaande reglementering. Er is geen effectief verworven situatie vermits de rechtspraak nu eens *pro* dan weer *contra* een restrictieve interpretatie van het begrip « sociale voordelen » is. Er kan dus geen schending zijn van het *standstill*-principe. Er bestaat geen verplichting om overgangsmaatregelen in te bouwen en het criterium van de onduidelijke of ongeldige rechtstoestand verantwoordt een afzwakking van het vertrouwensbeginsel.

- B -

De in het geding zijnde bepalingen

B.1. De artikelen 1, 2, 3, 4 en 5 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 7 juni 2001 betreffende de sociale voordelen bepalen :

« Art. 1. Dit decreet is van toepassing op het door de Franse Gemeenschap gesubsidieerd gewoon en bijzonder basis- en secundair onderwijs.

Art. 2. Worden enkel beschouwd als sociale voordelen in de zin van artikel 33 van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, inzoverre zij rechtstreeks nuttig zijn voor de leerlingen :

1° de inrichting van schoolrestaurants en -kantines, uitgezonderd de instructierestaurants verbonden aan de afdelingen van de hotel- en voedingssector;

2° de verdeling van voedingswaren en lekkernijen alsmede van speelgoed, buiten het materieel voor onderwijs-activiteiten;

3° de opvang van de leerlingen, ongeacht de vorm hiervan, één uur vóór de aanvang van de lessen en één uur na het einde ervan;

4° bewaking tijdens [de] middagmaaltijd [die], om binnen het toepassingsgebied van dit artikel te vallen, een half uur tot een uur duurt;

5° de verdeling van kledij, buiten de kledij voor het onderwijs;

6° de organisatie van specifieke schoolreizen voor kinderen met gezondheidsproblemen;

7° de toegang tot zwembaden, opengesteld voor het publiek, alsmede het vervoer hier naartoe als het zwembad, dat bezocht wordt tijdens de schooluren, niet op het grondgebied van de gemeente ligt;

8° de toegang tot de infrastructuren van de gemeente, de provincie en van de Franse Gemeenschapscommissie in het raam van een onderwijsactiviteit, met uitzondering van de schoolgebouwen én de zwembaden, behoudens deze bedoeld in 7°;

9° de toegang tot de georganiseerde speelpleinen en dagkuren tijdens de schoolperiode en tijdens de vakanties op het grondgebied van de gemeente;

10° financiële bijstand of bijstand *in natura* ten behoeve van groeperingen, verenigingen of organismen die onder meer sociale bijstand verlenen die is voorbehouden aan leerlingen.

De Regering legt, om de twee jaar, een verslag voor aan het Parlement over de uitvoering van dit decreet.

Art. 3. De gemeenten die sociale voordelen toekennen aan leerlingen die onderwijs volgen in de scholen die zij inrichten, verlenen in gelijkaardige omstandigheden dezelfde voordelen aan leerlingen die onderwijs volgen in scholen van dezelfde categorie die ook gelegen zijn in dezelfde gemeente en behoren tot het door de Franse Gemeenschap gesubsidieerd vrij onderwijs, voor zover de inrichtende macht van deze scholen de gemeente hierom schriftelijk verzoekt.

De provincies en de Franse Gemeenschapscommissie die sociale voordelen toekennen aan de leerlingen die onderwijs volgen in scholen die zij inrichten, verlenen in gelijkaardige omstandigheden dezelfde voordelen aan de leerlingen die onderwijs volgen in de scholen van dezelfde categorie die behoren tot het vrij onderwijs gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap en gelegen op hun grondgebied, in een straal bepaald door de Regering op basis van de omvang van dit grondgebied gewogen op grond van de bevolkingsdichtheid, in zoverre de inrichtende macht van deze scholen de provincie of de Franse Gemeenschapscommissie hierom schriftelijk verzoekt.

De gemeenten, de provincies en de Franse Gemeenschapscommissie hebben onderling, als overheid die sociale voordelen verleent, geen enkele verplichting.

Op volgende categorieën is dit decreet van toepassing :

- het gewoon kleuteronderwijs;
- het gewoon lager onderwijs;
- het bijzonder kleuteronderwijs;
- het bijzonder lager onderwijs;
- het gewoon secundair overgangsonderwijs;
- het gewoon secundair kwalificatieonderwijs;
- het bijzonder secundair onderwijs.

Als twee inrichtende machten verplicht zijn sociale voordelen toe te kennen op grond van het eerste en het tweede lid, dan plegen zij overleg om aan hun verplichtingen te voldoen ten aanzien van de verzoekende inrichtende macht en om de bepalingen bedoeld in artikel 7 na te leven, zonder dat de verzoekende inrichtende macht aanspraak kan maken op meer sociale voordelen dan de toekennende inrichtende macht die er meer verleent aan haar leerlingen. De verzoekende inrichtende macht kiest, desgevallend, diegene van de sociale voordelen die zij wenst te bekomen. Bij gebrek aan akkoord binnen de maand na ontvangst van het verzoek, verdelen de toekennende inrichtende machten de last verhoudingsgewijs onder hun aantal leerlingen in de betrokken onderwijscategorie.

Art. 4. De gemeenten, de provincies en de Franse Gemeenschapscommissie die sociale voordelen toekennen aan leerlingen die onderwijs volgen in scholen die zij inrichten, bezorgen de lijst van deze voordelen aan de Regering en aan de betrokken inrichtende machten van het door de Franse Gemeenschap gesubsidieerd vrij onderwijs van dezelfde categorie binnen de maand volgend op de beslissing inzake de toekenning van de voordelen. Zij houden elkaar op de hoogte wanneer zij sociale voordelen verlenen aan de scholen die zij inrichten op het grondgebied van eenzelfde gemeente.

De inrichtende machten van het door de Franse Gemeenschap gesubsidieerd vrij onderwijs wiens leerlingen sociale voordelen genieten, bezorgen de lijst van deze sociale voordelen ook aan de Regering en aan de betrokken toekennende machten en dit binnen de maand volgend op de maand waarvan deze voordelen zijn toegekend.

Art. 5. § 1. De gemeenten mogen op het vlak van de sociale voordelen geen enkel onderscheid maken tussen leerlingen van eenzelfde categorie die onderwijs volgen in scholen die gesubsidieerd worden door de Franse Gemeenschap op het grondgebied van eenzelfde gemeente.

De provincies en de Franse Gemeenschapscommissie mogen op het vlak van de sociale voordelen geen enkel onderscheid maken tussen leerlingen van eenzelfde categorie die onderwijs volgen in scholen die gesubsidieerd worden door de Franse Gemeenschap en gelegen zijn op het grondgebied zoals bedoeld in artikel 3, tweede lid.

§ 2. Wat de wijze betreft voor de toekenning van de sociale voordelen maken de gemeenten, de provincies en de Franse Gemeenschapscommissie evenwel een onderscheid dat verantwoord is door inrichtingen of vestigingen met positieve discriminatie en mogen zij een onderscheid maken dat verantwoord is door de belastingcapaciteit van de ouders. »

Ten aanzien van het belang om in rechte te treden

B.2.1. Het bestreden decreet heeft betrekking op de sociale voordelen. Het is van toepassing op het basisonderwijs en het secundair onderwijs, zowel het gewone als het buitengewone, dat wordt gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap.

B.2.2. De verzoekende partijen die in rechte treden in hun hoedanigheid van ouders van kinderen die school lopen in een gesubsidieerde vrije schoolinrichting, doen blijken van het vereiste belang bij de bestrijding van bepalingen die de aan de leerlingen toegekende sociale voordelen nader omschrijven en zelfs beperken.

B.2.3. De beroepen die zijn ingesteld door twee verenigingen zonder winstoogmerk, namelijk de inrichtende machten van gesubsidieerde vrije scholen, zijn eveneens ontvankelijk. Die verenigingen kunnen rechtstreeks en ongunstig in hun situatie worden geraakt door bepalingen die de sociale voordelen beperken die kunnen worden toegekend aan de leerlingen die onderwijs volgen in de scholen waarvan zij de inrichtende macht zijn.

B.2.4. De v.z.w. Secrétariat général de l'enseignement catholique die het organiseren van diensten tot doel heeft die noodzakelijk worden geacht voor de pedagogische, administratieve en planologische coördinatie van de verschillende niveaus en van de psycho-medisch-sociale centra van het Franstalige en Duitstalige katholieke onderwijs in België, doet tevens blijken van een belang om voor het Hof in rechte te treden tegen het bestreden decreet, rekening houdend met de weerslag van het bestreden decreet op de gesubsidieerde vrije scholen die basisonderwijs of secundair onderwijs inrichten. Het nagestreefde collectief belang onderscheidt zich zowel van het algemeen belang als van het individueel belang van de leden van de v.z.w. en laatstgenoemde levert een afdoend bewijs van het belang dat de vernietiging

van het bestreden decreet zou hebben voor het doel dat zij zich gesteld heeft. Ten slotte blijkt niet dat het maatschappelijk niet of niet meer echt wordt nagestreefd.

B.2.5. Het argument dat door de Franse Gemeenschapsregering wordt afgeleid uit artikel 2, 10°, van het bestreden decreet om te besluiten tot de onontvankelijkheid van het beroep kan niet in aanmerking worden genomen in het stadium van het onderzoek van de ontvankelijkheid omdat het betrekking heeft op de draagwijdte die moet worden gegeven aan de bestreden bepaling, zodat het ontvankelijkheidsonderzoek samenvalt met dat van de grond van de zaak, en de andere excepties van onontvankelijkheid van het beroep worden derhalve verworpen.

Ten aanzien van de parlementaire voorbereiding van het aangevochten decreet

B.3.1. Uit de parlementaire voorbereiding van het aangevochten decreet blijkt dat de decreetgever het begrip sociaal voordeel heeft willen verduidelijken om de volgende redenen :

« De dubbelzinnigheid rond het begrip sociaal voordeel is van die aard dat ze tot op heden tot talrijke beroepen heeft geleid vanwege de inrichtende machten van vrije scholen of vanwege ouders van leerlingen van die scholen waarbij van de gemeenten een financiering wordt geëist die gelijkwaardig is aan die welke wordt toegekend aan de leerlingen van hun eigen scholen. Teneinde de herhaling te vermijden van die beroepen die tot gevolg hebben dat ze de rechtbanken ertoe verplichten het begrip sociaal voordeel te omschrijven en daarbij in de plaats te treden van de wetgever, dient zo snel mogelijk, bij wege van decreet, te worden bepaald wat bedoeld wordt met sociaal voordeel door dat begrip duidelijk te differentiëren van de financiering van pedagogische acties die de gemeenten, de provincies of de Franse Gemeenschapscommissie moeten verzekeren aan hun eigen scholen. » (*Parl. St.*, Parlement van de Franse Gemeenschap, 2000-2001, nr. 154-1, p. 2)

Bovendien heeft de decreetgever gezorgd voor « de rechtszekerheid en financiële zekerheid van de gemeenten en de provincies en voor een zo goed mogelijk beheer van de beschikbare middelen » (*ibid.*).

Verder blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat de decreetgever gewild heeft dat de sociale voordelen worden toegekend in een duidelijk verband met de schooluren. Er is gepreciseerd dat bij de toekenning van die sociale voordelen « het beginsel van verbod van oneerlijke praktijken zal moeten worden in acht genomen » en dat « rekening zal moeten

worden gehouden met de volgende objectieve verschillen : de financiële draagkracht van de ouders, en het feit dat het om een school gaat met positieve discriminatie » (*ibid.*, nr. 154-3, p. 10).

B.3.2. In het advies dat de afdeling wetgeving van de Raad van State over het voorontwerp van decreet heeft gegeven, heeft zij vastgesteld dat de decreetgever wilde « breken met de optie die door de wetgever van 1959 was genomen en een evolutieve en jurisprudentiële opvatting van het begrip sociale voordelen wilde vervangen door een uitvoerige lijst van wat gedekt wordt door dat begrip ». Zij heeft voorts opgemerkt dat « uit de vergelijking [van de in aanmerking genomen lijst] met de thans in de rechtspraak erkende lijst van sociale voordelen een zekere teruggang blijkt », wat dient te worden verantwoord (*Parl. St.*, Parlement van de Franse Gemeenschap, 2000-2001, nr. 154-1, pp. 14 en 15).

Uit dezelfde parlementaire voorbereiding blijkt dat de Regering, hierin gevolgd door de decreetgever, dat standpunt niet kon delen, om de volgende redenen :

« Artikel 24, § 5, van de Grondwet stelt geen enkele beperking vast ten aanzien van de uitoefening van de parlementaire macht. Ofschoon de minister erkent dat aan de wetgever de internationale reglementeringen kunnen worden opgelegd, is het duidelijk dat de rechtspraak niet kan worden aangevoerd om de macht van het Parlement te beperken. Hieromtrent beschikt het Parlement dus over een volwaardige en volledige beslissingsbevoegdheid.

De jurisprudentie die op uiteenlopende wijze is tot stand gekomen in de rechtbanken van eerste aanleg, zonder uitspraak van het hof van beroep en zonder dat het Hof van Cassatie die jurisprudentie eenvormig heeft gemaakt, kan zich niet ertegen verzetten dat de wetgevende macht zich ten volle uitspreekt. » (*Parl. St.*, Parlement van de Franse Gemeenschap, 2000-2001, nr. 154-3, p. 11)

B.3.3. Om te verantwoorden dat men van een evolutieve en jurisprudentiële opvatting van de sociale voordelen is afgestapt, is er verklaard dat :

« [...] de gemeenschapswetgever niet gehouden is door het verleden en dat hij op basis van de evolutie van de mentaliteit en de eigen situatie van de Franse Gemeenschap kan vaststellen wat naar zijn gevoel vereist wordt door de schoolvrede.

Het gaat om een toepassing van de ‘ wet van de veranderlijkheid ’ die impliceert dat een overheid steeds haar beleid en de toepassing ervan moet kunnen aanpassen aan de schommelende vereisten van het algemeen belang zodat er geen verworven recht op de handhaving van een reglementering bestaat.

Hoewel in 1959 de wetgever het niet opportuun heeft geacht om de lijst van de sociale voordelen op te stellen, kan thans, gelet op de ernstige rechtsonzekerheid die voortvloeit uit de rechtspraak, wettig worden geoordeeld dat de opstelling van een dergelijke lijst getuigt van een behoorlijk bestuur en in overeenstemming is met het algemeen belang » (*ibid.*, p. 34).

Tevens werd er verduidelijkt dat :

« het feit dat de sociale voordelen worden beperkt ten opzichte van die welke voordien in de rechtspraak werden erkend, niet strijdig is met de regel van de gelijkheid vermits het ontwerp van decreet op dezelfde wijze wordt toegepast op het gesubsidieerd vrij en officieel onderwijs en dat het ervoor zorgt dat de sociale voordelen die aan hun scholen worden toegekend door de gemeenten, de provincies of de Franse Gemeenschapscommissie, tevens worden toegekend aan de scholen van het gesubsidieerd vrij onderwijs. Dat is de basis zelf van het gelijkheidsbeginsel » (*ibid.*, p. 35).

Ten aanzien van de eerste twee middelen

B.4.1. De beide middelen zijn afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11, 23 en 24, §§ 1 en 4, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 2.2 en artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten alsmede met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

In hun eerste middel verwijten de verzoekende partijen artikel 2 van het bestreden decreet dat het op uitputtende wijze de prestaties opsomt die sociale voordelen vormen, waarbij artikel 3 van het decreet preciseert dat enkel die voordelen onder soortgelijke voorwaarden moeten worden toegekend aan de leerlingen van de gesubsidieerde officiële scholen en aan die van de gesubsidieerde vrije scholen, terwijl de prestaties die wettelijk niet als sociale voordelen worden aangemerkt, niet zouden moeten noch kunnen worden toegekend aan de leerlingen van de gesubsidieerde vrije scholen.

In hun tweede middel vorderen de verzoekende partijen de vernietiging van artikel 2, 3° en 7°, van het decreet, in zoverre de eerste van die bepalingen enkel de opvang van de leerlingen één uur vóór de aanvang en één uur na het einde van de lessen als een sociaal voordeel beschouwt en in zoverre de tweede het vervoer van de leerlingen naar een zwembad enkel vermeldt indien dat zwembad niet op het grondgebied van de gemeente gelegen is.

B.4.2. Artikel 33 van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, de Schoolpactwet genoemd, bepaalt :

« Onverminderd de afwijkende bepalingen, voorzien in deze wet, wordt de financiële tussenkomst van de provincies en de gemeenten ten bate van het vrij onderwijs beperkt tot het gezondheidstoezicht en de aan de leerlingen verleende sociale voordelen.

De provincies en de gemeenten mogen geen enkel onderscheid maken tussen de kinderen, welke scholen die ook bezoeken. Zij hebben evenwel geen enkele verplichting tegenover de kinderen die de Rijksscholen bezoeken. »

De parlementaire voorbereiding van dit artikel geeft aan dat de wetgever de sociale voordelen niet op beperkende wijze had willen omschrijven, gelet op de noodzaak om het begrip aan te passen aan de voortdurende maatschappelijke evolutie op dat vlak (*Parl. St.*, Kamer, 1958-1959, nr. 199/2, p. 11).

B.4.3. Door in artikel 2 van het bestreden decreet een opsomming te geven van de sociale voordelen, heeft de decreetgever willen afstappen van die open opvatting, waarvan de bepaling van de inhoud werd overgelaten aan de beoordeling van de administratieve overheden onder het toezicht van de rechtbanken, om ze te vervangen door een limitatieve lijst van sociale voordelen.

B.4.4. De vaststelling van een exhaustieve lijst van wat het begrip sociale voordelen dekt, betekent een « achteruitgang » ten opzichte van de evolutieve opvatting die werd gehanteerd in de wet van 29 mei 1959, zoals de afdeling wetgeving van de Raad van State doet opmerken in het in B.3.2 vermelde advies.

B.4.5. Het Hof is niet bevoegd om te oordelen of de vroegere bepaling beter was dan diegene waarbij ze wordt gewijzigd : het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie verzet er zich niet tegen dat de wetgever terugkomt op zijn oorspronkelijke doelstellingen om andere na te streven. Het staat echter aan het Hof te onderzoeken of de nieuwe bepaling niet tot gevolg heeft dat inbreuk wordt gemaakt op de vrijheid van onderwijs en de vrije keuze van de ouders, die zijn verankerd in artikel 24, § 1, van de Grondwet, en op de gelijkheid in het onderwijs die wordt gewaarborgd bij artikel 24, § 4, van de Grondwet.

B.4.6. Artikel 3 van het bestreden decreet garandeert die gelijke behandeling doordat het de gemeenten, de provincies en de Franse Gemeenschapscommissie ertoe verplicht dezelfde sociale voordelen toe te kennen aan de leerlingen van de scholen die zij inrichten als aan de leerlingen van de scholen van het vrij onderwijs van dezelfde categorie die op hun grondgebied zijn gelegen.

B.4.7. Sommige verklaringen tijdens de parlementaire voorbereiding geven weliswaar te verstaan dat andere sociale voordelen zouden kunnen worden toegekend (*Parl. St.*, Parlement van de Franse Gemeenschap, 2000-2001, nr. 154-3, p. 56; Integraal Verslag, Parlement van de Franse Gemeenschap, 2000-2001, 5 juni 2001, pp. 15, 16 en 20). Die verklaringen kunnen echter niet opwegen tegen de duidelijke tekst van het decreet : het woord « enkel », dat is gebruikt in het eerste lid van artikel 2, verbiedt om de lijst die het decreet ondubbelzinnig als exhaustief voorstelt om te vormen tot een exemplarische opsomming.

B.4.8. Indien andere sociale voordelen zouden worden toegekend, dan zou het om een schending gaan, niet van de Grondwet, maar wel van het decreet zelf, wat aan de bevoegdheid van het Hof ontsnapt. Het is slechts in het geval waarin dergelijke voordelen, die worden toegekend aan de scholen die worden ingericht door de gemeente, de provincie of de Franse Gemeenschapscommissie, zouden worden geweigerd aan de scholen van dezelfde categorie van het vrij onderwijs die op hun grondgebied zijn gelegen, dat artikel 24, §§ 1 en 4, van de Grondwet zou zijn geschonden. Die schending zou echter evenmin onder de bevoegdheid van het Hof vallen, vermits zij niet aan het decreet zou zijn toe te schrijven maar aan een onwettige en discriminerende toepassing daarvan.

B.4.9. De toekenning van andere voordelen dan die welke zijn opgesomd in artikel 2 en die aan de gelijkheidsregel vervat in artikel 3 zouden ontsnappen, is enkel toelaatbaar wanneer het niet om sociale maatregelen gaat maar om maatregelen die eigen zijn aan het pedagogisch project van de inrichtende macht. Indien dergelijke maatregelen sociale voordelen zouden verdoezelen, dan zou het om een schending van het decreet gaan die door de bevoegde overheden zou moeten worden gesanctioneerd.

B.4.10. De in artikel 3 van het decreet vermelde overheden zouden echter bijkomende voordelen kunnen toekennen door gebruik te maken van artikel 2, 10°, van het decreet dat het mogelijk maakt om financiële bijstand of bijstand *in natura* toe te kennen ten behoeve van

groeperingen, verenigingen of organisaties die onder meer sociale bijstand verlenen die is voorbehouden aan leerlingen. Dergelijke voordelen zouden echter niet ontsnappen aan de in artikel 3 vervatte gelijkheidsregel, op straffe van schending, niet alleen van die bepaling maar ook van artikel 24, § 1 en § 4, van de Grondwet.

B.4.11. Wat de in het tweede middel bekritiseerde bepalingen betreft, kan het betwistbaar lijken om enkel in de opvang van de leerlingen te voorzien één uur voor de aanvang van de lessen en één uur na het einde ervan (artikel 2, 3°) en kan het onbetamelijk lijken om het vervoer naar een zwembad enkel toe te laten wanneer dat niet gelegen is op het grondgebied van de gemeente, zonder oog te hebben voor de afstand tussen de school en het zwembad. Dergelijke beperkingen gelden in gelijke mate voor de beide netten en stellen derhalve geen discriminatie tussen hen in.

B.4.12. De middelen zijn niet gegrond.

Ten aanzien van het derde middel

B.5.1. Het derde middel is afgeleid uit de schending van artikel 24, § 5, van de Grondwet.

De verzoekende partijen verwijten artikel 3, tweede lid, van het aangevochten decreet dat het aan de Franse Gemeenschapsregering de zorg toevertrouwt om de territoriale toepassingsfeer van de bepaling vast te stellen terwijl het aan de decreetgever staat de essentiële aspecten van het onderwijs betreffende de inrichting ervan vast te stellen en terwijl de Regering niet de onnauwkeurigheid van die beginselen kan opvangen of onvoldoende omstandige beleidskeuzes kan verfijnen.

B.5.2. Artikel 24, § 5, van de Grondwet bepaalt :

« De inrichting, erkenning of subsidiëring van het onderwijs door de gemeenschap wordt geregeld door de wet of het decreet. »

B.5.3. In artikel 24, § 5, van de Grondwet komt de wil van de Grondwetgever tot uiting om aan de wetgevende machten de zorg voor te behouden om de essentiële aspecten van het onderwijs te regelen wat betreft de inrichting, de erkenning en de subsidiëring ervan. Artikel 24, § 5, van de Grondwet verhindert niet dat aan de Gemeenschapsregering machtigingen worden verleend. Via die machtigingen vermag de Gemeenschapsregering echter niet de onnauwkeurigheid van de door de decreetgever zelf vastgestelde beginselen op te vangen of onvoldoende omstandige beleidskeuzes te verfijnen.

De voorwaarden waaronder sociale voordelen kunnen worden toegekend, behoren tot de inrichting van het onderwijs, die, krachtens artikel 24, § 5, van de Grondwet, bij wet of decreet moet worden geregeld.

Artikel 24, § 5, vereist dat de door de decreetgever verleende machtigingen slechts op de tenuitvoerlegging van de door de decreetgever zelf vastgestelde beginselen betrekking hebben.

B.5.4. Het bestreden decreet geeft een toereikende omschrijving van de voorwaarden waaronder sociale voordelen kunnen worden toegekend. Artikel 24, § 5, van de Grondwet wordt niet geschonden door artikel 3, tweede lid, in zoverre deze bepaling aan de Regering de zorg toevertrouwt om binnen een provinciaal grondgebied of het grondgebied van de Franse Gemeenschapscommissie de straal vast te stellen binnen welke dezelfde sociale voordelen moeten worden toegekend aan de leerlingen die onderwijs volgen aan scholen van dezelfde categorie. De decreetgever heeft immers de criteria gepreciseerd op basis waarvan die vaststelling dient te gebeuren, namelijk de omvang van dat grondgebied en de bevolkingsdichtheid. Hij heeft aldus de essentiële beginselen vastgesteld die in acht moeten worden genomen en is niet ertoe gehouden zelf over te gaan tot de concrete verdeling. De uitvoerende macht is eveneens ertoe gehouden de grondwettelijke waarborgen inzake onderwijs in acht te nemen en het komt de bevoegde rechtscolleges toe na te gaan of de uitvoerende macht de in het decreet gepreciseerde criteria correct heeft toegepast.

Het derde middel is niet gegrond.

Ten aanzien van het vierde middel

B.6.1. Het vierde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet in samenhang gelezen met artikel 2.2 en artikel 13 van het Internationaal Verdrag in zake economische, sociale en culturele rechten, alsmede met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekende partijen verwijten artikel 3 van het bestreden decreet dat het bepaalt dat de gesubsidieerde officiële scholen die aan hun leerlingen sociale voordelen toekennen in de zin van artikel 2, diezelfde voordelen moeten toekennen aan de leerlingen van de gesubsidieerde vrije scholen van dezelfde categorie; die categorieën zijn: het gewoon kleuteronderwijs, het gewoon lager onderwijs, het buitengewoon kleuteronderwijs, het buitengewoon lager onderwijs, het gewoon secundair overgangsonderwijs, het gewoon secundair kwalificatieonderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs.

B.6.2. Vanwege de kenmerken eigen aan het buitengewoon onderwijs vermocht de decreetgever ervan uit te gaan dat een instelling van dat onderwijs op dezelfde manier moest worden behandeld als een andere instelling van hetzelfde onderwijs wat de toekenning van de sociale voordelen betreft.

Daaruit volgt dat het in het middel aangeklaagde verschil in behandeling op een objectief criterium berust en dat het objectief verantwoord is. Het Hof moet nog nagaan of dat verschil geen onevenredige gevolgen voor het buitengewoon onderwijs kan hebben.

B.6.3. Het spreekt voor zich dat een gemeente, een provincie of de Franse Gemeenschapscommissie het niet als voorwendsel zou kunnen aanvoeren dat er op haar grondgebied geen officiële instelling voor het door haar georganiseerd buitengewoon onderwijs bestaat om elk sociaal voordeel te weigeren aan een instelling van dezelfde categorie van het gesubsidieerd vrij onderwijs, gevestigd op haar grondgebied. In dat geval zou de overheid aan die instelling dezelfde voordelen moeten toekennen als die welke worden toegekend aan een officiële instelling van het gesubsidieerd gewoon onderwijs (van hetzelfde niveau), die bestaanbaar zijn met de specifieke situatie van de leerlingen in het buitengewoon onderwijs, onverminderd de voordelen eigen aan de organisatie van dat onderwijs.

Onder voorbehoud van die interpretatie wordt het middel verworpen.

Ten aanzien van het vijfde middel

B.7.1. Het vijfde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11, en 24, § 4, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 2.2 en artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsmede met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

De verzoekende partijen verwijten artikel 5, § 2, van het aangevochten decreet dat het aan de inrichtende machten van de gesubsidieerde officiële scholen de verplichting oplegt om onderscheiden te maken die worden verantwoord door het begrip inrichtingen of vestigingen met positieve discriminatie bij de wijze van toekenning van de sociale voordelen, maar dat het zich ertoe beperkt diezelfde inrichtende machten toe te staan onderscheiden te maken die worden verantwoord door de financiële draagkracht van de ouders.

B.7.2. Artikel 5, § 2, van het bestreden decreet roept een verschil in behandeling in het leven bij de wijze van toekenning van de sociale voordelen tussen de inrichtingen of vestigingen met « positieve discriminatie » en de andere inrichtingen. De beoordeling van dat verschil in behandeling zou het Hof evenwel ertoe nopen het decreet van de Franse Gemeenschap van 30 juni 1998, dat erop gericht is alle leerlingen gelijke kansen op sociale emancipatie te geven, inzonderheid door de invoering van corrigerende maatregelen, in zijn onderzoek te betrekken, decreet dat te dezen niet in het geding is. Gesteld evenwel dat het uit dat decreet voortvloeiende verschil in behandeling in overeenstemming zou zijn met de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet, dan zou ook het thans in het geding zijnde verschil in behandeling in dezelfde mate kunnen worden verantwoord.

Het vijfde middel is niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof

verwerpt het beroep onder voorbehoud van de interpretatie die in B.6.3 in aanmerking is genomen.

Aldus uitgesproken in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 14 mei 2003.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior